

## BITKA ZA DRUGO MESTO

Da li će se u Srbiji samo šest meseci posle formiranja Vlade održati vanredni parlamentarni izbori pitanje je koje se nameće poslednjih meseci kako u domaćoj javnosti, tako i među političarima?

Vlada Srbije je proteklih šest meseci radila bez velikih problema. Svi njeni zakonski predlozi, uključujući budžet za 2013. godinu, usvajani su u Narodnoj skupštini sa ubedljivom poslaničkom većinom. Novi kabinet je sproveo sve dogovore koji su postignuti na «tehničkim pregovorima» između Beograda i Prištine pod pokroviteljstvom Evropske unije (EU), što prošla Vlada nije pokušala da uradi. Pored toga, pregovori sa Prištinom su sa tehničkog podignuti na politički nivo, jer se premijer Ivica Dačić nekoliko puta sastao sa kosovskim premijerom Hašimom Tačijem, a ovog meseca treba da se održi prvi sastanak srpskog i kosovskog predsednika Tomislava Nikolića i Atifete Jahjaga. Sastanci najviših srpskih i kosovskih funkcionera nisu protokolarni, već se na njima postižu dogovori kojima se olakšava život običnih ljudi. Vlada je za šest meseci uspela da otkloni prepreke za dalje napredovanje Srbije u procesu evropskih integracija, zbog kojih ova zemlja nije dobila datum za početak pristupnih pregovora o članstvu u EU. To su primena postignutih dogovora u vezi sa Kosovom i pokretanje političkih pregovora, ukidanje reforme pravosuđa koju je sprovela prošla vlada i aktivna borba protiv korupcije i jačanje nezavisnih institucija koje ovu borbu čine efikasnijom i uspešnijom. U svim ovim oblastima postignut je značajan napredak. Reforma pravosuđa je ukinuta a borba protiv korupcije koju predvodi prvi potpredsednik Vlade i lider najjače opozicione stranke u zemlji Srpske napredne stranke (SNS) Aleksandar Vučić, dala je značajne rezultate. Vraćen je značaj državnim institucijama poput Narodne skupštine i Vlade koje su vreme prethodne vlasti bile u potpunoj funkciji kabineta Predsednika Republike. Može se primetiti da se Srbija u najboljem slučaju bolje razume, ako nema i bolje odnose, sa Sjedinjenim američkim državama (SAD) i Nemačkom. Popravljeni su odnosi Beograda sa najbližom državom – Crnom Gorom prema kojoj je administracija bivšeg predsednika Borisa Tadića sprovodila nerazumnu politiku dozvoljavajući sebi da se meša čak u unutrašnje stvari te zemlje. Da je vladina politika bila uspešna pokazuju rezultati istraživanja javnog mnjenja po kome svaki treći ispitanik veruje Vladi. Međutim, najveći izazov sa kojima se kabinet premijera Dačića suočava je u ekonomiji. Činjenica je da je veliki broj vladinih predizbornih obećanja ispunjen u smislu ukidanja brojnih nameta koji su opterećivali privredu a posebno mala i srednja preduzeća za šta je najzaslužniji ministar finansija Dinkić. Primećuje se da se Vlada okrenula privlačenju stranih investicija iz zemalja koje imaju novac – Rusije, Kine, arapskog sveta i Indije. To se posebno odnosi na napore potpredsednika Vučića da se uspostavi ekonomska saradnja sa Ujedinjenim arapskim emiratima (UAE) koja već daje rezultate. Jasno je da će građani, bez obzira na sve učinjeno, o radu vlade donositi sud, između ostalog, na osnovu toga da li im je bolji životni standard ili ne. Dakle, bez obzira što u zemlji nije sve idealno, članovi vlade koja je postigla ovakve rezultate za samo šest meseci i koja ima poverenje trećine građana trebalo da otvore šampanjac. Umesto toga, u Srbiji, pa i u samoj vladi, se priča o izborima.

Povod za priču o vanrednim izborima je najnovija afera u kojoj je premijer Dačić doveden u vezu sa izvesnom osobom koja je kasnije optužena za šverc droge. Naime, Dačić se tom osobom više puta video u vreme kada je u prošloj vladi bio ministar unutrašnjih poslova, kada ta osoba nije bila optužena ali je bila praćena od strane policije. U sličnom kontekstu spominjao se i bivši šef kabineta Dačića, Branko Lazarević koji je iznenada, 2010. godine, poslat u srpsku ambasadu u Atini. Sam premijer je odbacio ove optužbe rekavši da je afera kreirana zbog izbora direktora policije jer su u pitanju događaji od pre pet godina za koje su svi znali, neki mediji su za njeno pokretanje optužili veoma moćnog potpredsednika Demokratske stranke (DS) i bivšeg koordinatora svih srpskih službi bezbednosti Miodraga Rakića tvrdeći da na ovaj način želi da destabilizuje Vladu i izazove vanredne izbore, a ima i onih koji tvrde da su optužbe ozbiljne i da diskredituju Dačića na mestu premijera. No, bilo kako bilo – ova afera ne može da sruši Vladu. Ona može da bude samo formalni povod kao što je moguće naći i bilo koji drugi. Za pad Dačićevog kabineta moraju da postoje politički razlozi i odluka o tome da li će biti ili ne vanrednih izbora nalazi se u rukama najjače stranke kojoj jedino izbori odgovaraju – Srpske napredne stranke (SNS). Da li će SNS doneti takvu odluku zavisi najviše od političkih odnosa u samoj Vladi.

Dakle, priča o izborima je posledica odnosa u Vladi koji su stvoreni u vreme njenog nastanka. Naime, sadašnja srpska Vlada je nastala tako što je nekoliko manjih stranaka kao što su Socijalistička partija Srbije (SPS) premijera Ivica Dačića, Ujedinjeni regioni Srbije (URS) ministra finansija Mlađana Dinkića kao i Socijaldemokratska partija (SDP) ministra trgovine Rasima Ljajića, odlučile da novu vladu ne prave sa svojim dotadašnjim koalicionim partnerom Demokratskom strankom (koju je tada predvodio bivši predsednik Srbije Boris Tadić a sada je vodi gradonačelnik Beograda Dragan Đilas), već sa strankom koja je dobila najviše glasova na izborima i čiji je tadašnji lider pobedio na izborima za predsednika Srbije, Srpskom naprednom strankom koju sada predvodi prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić. Ključnu ulogu u tom zaokretu odigrali su upravo socijalisti (popularno ime za SPS) i njihov lider Dačić. Upravo zbog toga, kao i zbog činjenice da bez njegove stranke Vlada nije bila moguća, Dačić je postao premijer. Lider najveće stranke u koaliciji Vučić, postao je potpredsednik Vlade. Činjenica da lider manje stranke u koaliciji postane predsednik Vlade nije uobičajena ali se dešava u parlamentarnim demokratijama. To se u Srbiji dogodilo 2007. godine kada su demokrate (popularno ime za DS), čiji je tadašnji lider Tadić bio predsednik Srbije, prepustile mesto premijera lideru manje stranke, Demokratske stranke Srbije (DSS) - Vojislavu Koštunici. Razlog je bio isti kao u slučaju Dačića pet godina kasnije. Koštunica i njegova stranka mogli su da biraju ko će biti na vlasti – demokrate ili tadašnja desna, nacionalistička stranka Srpska radikalna stranka (SRS) koja danas više nije ni u parlamentu. Zato je cena bila visoka. Dakle, takve vlade u kojima je lider manje stranke formalno na njenim čelu su moguće. Ipak, one najčešće zavise od ličnog odnosa dva najjača politička lidera. Ukoliko su ti odnosi dobri, odnosno ako se slažu oko prioriteta i ako vlada ne gubi na popularnosti - takvi kabineti mogu da opstanu i čitav mandat. Koštunicin kabinet nije opstao upravo iz tih razloga jer su on i tadašnji lider DS imali različit pristup kosovskoj politici a samim tim i različite prioritete. Dačićev kabinet je danas takođe na ozbiljnom testu.

Aktuelna Vlada uspela je da za kratko vreme zadobije veliko poverenje građana. Pre svega zahvaljujući borbi protiv korupcije koju u vladi vodi lider naprednjaka (popularno ime za SNS) Vučić. To je i najvažniji razlog zbog koga je popularnost naprednjaka svih ovih meseci vrtoglavo rasla tako da tu stranku prema raznim istraživanjima podržava više od 35 odsto građana.

Obično, partije koje uđu u Vladu gube rejting koje su postigle na izborima jer su prinuđene da na vlasti sprovode nepopularne mere koje su neophodne kako bi država funkcionisala. Porast rejtinga stranke na vlasti se dešava veoma retko ali naprednjaci kojima je to pošlo za rukom, prirodno, žele da ga zadrže. Da li će uspeti u tome najviše zavisi od rada Vlade u kojoj nemaju premijera. Upravo tu leži potencijalna opasnost za opstanak Vlade jer naprednjaci imaju interes da budu u njoj samo dok ona ima rezultate u svim oblastima – od napretka u procesu evrointegracija, preko ekonomije i životnog standarda do borbe protiv korupcije. Kratko rečeno, dok Vlada dobro radi i ostavaruje prioritete imaće podršku SNS. To su njihovi najvažniji funkcioneri više puta javno rekli. A tu se vraćamo na prethodnu priču da je važan lični odnos između lidera u Vladi u smislu određivanja šta su zajednički prioriteti.

Postoji još jedan razlog zbog koga bi naprednjacima odgovarali izbori. Naime, ova stranka gotovo da nema opoziciju, niti opozicione stranke mogu da se nadaju nekom povoljnom rezultatu na novim izborima. Najveća opoziciona stranka, Demokratska stranka, je posle gubitka vlasti, prošla kroz tešku unutarstranačku bitku za mesto predsednika, koja je završena kompromisom bivšeg i sadašnjeg predsednika, za sada se pokazuje lošim za tu političku organizaciju. Dogovor bivšeg predsednika DS Tadića i sadašnjeg Đilasa po kome je bivši predsednik postao počasni predsednik stranke, ali je u svim organima odredio polovinu članova, sprečio je cepanje stranke između njih dvojice ali ju je paralisao i usporio. U DS danas vlada dvovlašće, a stranka kako sada izgleda, neće izbeći cepanje. Zahtev novog predsednika Đilasa da svi bivši ministri podnesu ostavke na poslaničku funkciju za koji je dobio podršku Glavnog odbora doveo je do nove krize u stranci. Većina bivših ministara je prihvatila ovaj zahtev ali ne i bivši potpredsednik stranke Dušan Petrović i popularni bivši ministar spoljnih poslova i sada predsedavajući Generalne skupštine Ujedinjenih nacija Vuk Jeremić. DS je isključila Petrovića a Jeremiću je dala kratak rok da prihvati odluku stranke. Isključenje njih dvojice doneće nove probleme DS. Petrović je devet godina bio potpredsednik stranke, a godinama pre toga bio je predsednik različitih organa i poslanik. Godinama se jedini u DS bavio stranačkom organizacijom, ima veliki uticaj na ljude koji rade za stranku na terenu, posebno u zapadnoj Srbiji. Njegov odlazak bi mogao da nanese ozbiljnu štetu organizaciji DS-a i da umanjí šanse te stranke na nekim budućim izborima jer stranačka infrastuktura ne može da se obnovi za jedan dan. To je mukotrpan i dugotrajan posao u kome se pronalaze najbolji ljudi koji će da predstavljaju stranku u pojedinim lokalnim sredinama. Snaga velikih stranaka (u Srbiji su to danas SNS, DS i SPS) leži u desetinama hiljada dobro organizovanih članova i stranačkoj infrastrukturi koja obezbeđuje prvo da stranka dođe do svakog birača i prenese svoje političke poruke, a da, potom svi koji podržavaju tu stranku zaista i izađu na izbore. Da nešto nije u redu sa infrastrukturom DS-a videlo se već na prošlim izborima kada su u drugom krugu predsedničkih izbora naprednjaci pobedili samo zahvaljujući snazi stranačke organizacije s obzirom da su bili u medijskoj blokadi i pod pritiskom negativne kampanje tadašnje vlasti. Posle odlaska sa vlasti demokrate su izgubile skoro tri hiljade članova, raspustili su na desetine opštinskih odbora tako da je stranačka infrastruktura danas slabija nego što je bila na prošlim izborima. Odlazak Petrovića će naneti dodatnu štetu stranačkoj infrastrukturi DS i sasvim je jasno da bi se to odrazilo na izborni rezultat ako bi se tokom 2013. godine održali vanredni izbori. Moguće isključenje Jeremića bi DS nanelo drugu vrstu štete, jer je reč o popularnom političaru koji je još i predsednik Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

Kakve su njegove političke ambicije još uvek se ne zna ali bi njegov opstanak u srpskoj politici, bilo u nekoj od postojećih stranaka ili u nekoj novoj, sigurno naneo štetu DS. Stiče se utisak da sadašnje rukovodstvo žuri da ga isključi znajući da mu funkcija predsednika Generalne skupštine UN koja traje do septembra, ne omogućava da se bavi aktivno politikom u Srbiji. Zbog svega navedenog perspektiva DS, podeljenog između dva formalna lidera i sa moćnim potpredsednikom Miodragom Rakićem, koji očigledno želi da upravlja i jednim i drugim iz senke, je vrlo upitna. Stranka više nema snagu da nameće društvu teme i da menja Srbiju. To se videlo kada je DS promovisala svoj novi program kao i resorne odbore koji bi trebalo da budu neka vrsta «vlade u senci». To je mesecima najavljivano kao najvažniji događaj u stranci i početak opozicione kampanje ali vest o tome je trajala jedan dan!? Već posle nekoliko dana, potpredsednik stranke Rakić je svojim intervjuom za jedne nedeljne novine u kome je govorio o narko klanu Darka Šarića (narko klan koji je su činili državljani Srbije i Crne Gore koji je razbijen uz saradnji Srbije, Crne Gore, SAD i više desetina drugih država u veme vlasti DS), tu temu potpuno bacio u drugi plan. To govori da ni sami lideri te stranke nemaju iste prioritete. Međutim, nije to najveći problem DS. Stiče se utisak da je stranka zaokupljena svojim problemima, aferama iz vremena kada je vladala zemljom i unutastranačkom borbom izgubila karakter velike stranke koja želi da bude najjača, da vlada zemljom i da sprovodi svoj program. Danas DS želi da bude samo druga jer prvo mesto naprednjaka na narednim izborima se ne dovodi u pitanje. To je potvrdio i predsednik DS Đilas kada je tražeći vanredne izbore rekao da «nova vlada neće biti moguća bez DS», a ne da će je praviti DS što bi rekao svaki lider velike stranke. Đilas pri tom zaboravlja da političko iskustvo govori da najjača stranka lakše napravi koaliciju sa strankom koja je treća po snazi nego sa onom koja je druga.

Dakle, naprednjaci imaju zaista dosta mogućnosti. Uživaju veliku popularnost, imaju predsednika Republike i stvarnu vlast u zemlji, mogu da budu u koaliciji sa skoro svakom parlamentarnom strankom u Srbiji, imaju opoziciju koja nema ambiciju da ih ugrozi već da bude manjinski partner u budućoj Vladi i mogu da biraju vreme kada žele nove izbore. Iskreno govoreći, SNS danas ima veće protivnike u nekim medijima i delu nevladinog sektora i kulturne javnosti, nego u političkim strankama. Ovakvu poziciju svaka stranka može samo da poželi, a SNS za nju može da zahvali svom lideru Aleksandru Vučiću koji je pokazao da je sazreo kao političar, da veoma dobro razume politiku, promene koje se dešavaju u svetu i da je jedan od retkih srpskih političara koji ima ideju kako da menja srpsko društvo, ili da ga «modernizuje» kako u poslednje vreme često govori.

Ipak, pozicija naprednjaka nije bez opasnosti. Kao stranka koja je u ekspanziji ona brzo raste a kada se to dešava prave se i greške. One se trenutno ne primećuju zbog popularnosti stranke i njenog lidera, ali to ne znači da neće biti problema za SNS u budućnosti. Primećuje se da politički protivnici naprednjaka kao i pojedini mediji i nevladin sektor pokušavaju da stvore u javnosti sliku da SNS nema dovoljno dobrih kadrova za odgovorne funkcije u državi. Tako se stvara podloga za kampanju protiv naprednjaka na narednim izborima. Na tu kampanju naprednjaci mogu da odgovore samo vrednim radom, promocijom svojih kadrova na državnim funkcijama i upoznavanjem građana sa onim što rade. Za to im treba vreme i uspešna Vlada a ne brzi izbori.

Pored toga, lider naprednjaka Aleksandar Vučić je do sada pokazao da je političar koji zna da je «vođenje države ozbiljan posao». Poslednji takvi političari u Srbiji su bili u atentatu ubijeni premijer Zoran Đinđić i bivši predsednik SR Jugoslavije (zajednička država Srbije i Crne Gore koja je postajala od 1992 – 2003. godine) i premijer Srbije Vojslav Koštunica. Oni koji su vodili Srbiju posle njih uglavnom su smatrali da položaj na kome se nalaze služi za ličnu promociju i da političar ne mora da im politiku već da odlučuje o tome šta će da radi na osnovu istraživanja javnog mnjenja. Vučić veoma dobro zna u kakvom se stanju nalazi Srbija i jasno mu je da novi izbori znače još jednu godinu izgublenu za ekonomiju, nagomilavanje dugova i povećane javne potrošnje, jer država troši više nego što ima. Činjenica je da bi raspisivanjem izbora stali svi procesi koji su pokrenuti od borbe protiv korupcije do pregovora sa kosovskom vladom i procesa evrointegracija. Situacija u kojoj bi se našla država posle održanih izbora bi bila još teža nego što je danas. Zato, građani moraju da budu uvereni da bi nastavak rada sadašnje Vlade doneo više štete državi od zastoja koji će se desiti tokom izbora kako bi odluku o novim izborima prihvatili racionalno. Posebno ako se zna da su promene u Vladi, ako ima potrebe za njima, moguće i bez izbora jer SNS može da formira većinu i sa nekim drugim strankama bez SPS.

Na kraju, postavlja se pitanje kako bi međunarodna zajednica gledala na vanredne izbore u Srbiji? Utisak je da su novom srpskom vladom zadovoljni kako Moskva, tako i Vašington, Berlin i Brisel. Najjače zemlje sveta se naravno neće mešati u to da li Srbiji trebaju novi izbori ili prekompozicija vlade ali su veoma zainteresovani da se nastavi proces pregovora između Beograda i Prištine koji bi sigurno bio zaustavljen do izbora nove vlade. Srbija, ne bi mogla da računa na datum početka pregovora o pristupanju EU u 2013. godini. Upravo zato, sve dok se pregovori sa Prištinom odvijaju dobro i dok Srbija ima šansu da dobije datum početka pregovora o pristupanju EU, šanse za održavanje vanrednih izbora su veoma male.

Ipak, eventualna odluka o izborima u Srbiji je politička, što znači da su svi scenariji mogući. Bili ti izbori redovni 2016. godine ili vanredni biće najmanje neizvesni u novijoj srpskoj demokratskoj istoriji. Pobjednik na njima se zna, a ostale stranke će se boriti za drugo ili treće mesto snižavajući jedni drugima cenu prilikom ulaska u Vladu. To su za sada prve političke posledice tektonskog poremećaja na srpskoj političkoj sceni koji je nastao posle poraza demokrata na izborima u maju 2012. godine i problema u kojima se našla ova stranka posle poraza i naglog uspona naprednjaka, koji su postali vodeća politička snaga Srbije.